

CLARICE LISPECTOR

Apa vie
*
Ora stelei

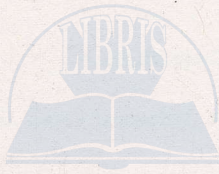
Traducere din limba portugheză

de

DAN MUNTEANU COLÁN

UNIVERS

CUPRINS

APA VIE.....	5
ORA STELEI.....	77

Este o bucurie profundă. Este aleluia. Aleluia, strig, aleluia, ce se contopește cu cel mai negru urlet omenesc de durere a despărțirii, dar este un strigăt de fericire diabolică. Pentru că nimeni nu mă mai ține legată. Continui să am capacitatea de a judeca rațional – am studiat matematicile, care sunt nebunia rațiunii –, dar acum vreau plasma, vreau să mă hrănesc direct din placentă. Mi-e puțin frică; frică să mă predau, pentru că următorul moment este necunoscutul. Proximul moment este creat pentru mine? sau se creează singur? Îl creăm împreună cu respirația. Cu dezinvoltura toreadorului în arenă.

Să știi că încerc să captez a patra dimensiune a momentului-deja trecut, care, fiind atât de fugar, nu mai există fiindcă s-a transformat într-un nou moment-deja trecut care nu mai există nici el acum. Vreau să pun stăpânire pe acest *este* al lucrului. Aceste momente ce se petrec în aerul pe care îl respir explodează mute ca niște focuri de artificii în spațiu. Vreau să am atomii timpului. Și vreau să capturez prezentul care, prin propria lui natură, îmi este interzis; prezentul îmi scapă, actualitatea fuge, actualitatea sunt veșnic eu în prezent. Doar în clipa când faci amor – datorită clarei abstracții stelare a ceea ce simți – captezi necunoscuta momentului, care este dur de cristalină și vibrează în aer, iar viața este acest moment ce nu poate fi numărat, mai mare decât evenimentul în sine; când faci amor, clipa de bucurie impersonală strălucește în

aer, stranie slavă a corpului, materie sensibilizată de fiorul momentelor, iar ceea ce simți este totodată imaterial și atât de obiectiv încât se produce parcă în afara corpului, scânteind în înălțimi; bucuria, bucuria este materia timpului și este prin excelență momentul. Și în moment se află acel *este* al lui însuși. Vreau să captez acest *este* al meu. Și cânt aleluia în cele patru zări cum fac păsările. Și cântul meu nu este al nimănui. Dar nu există pasiune încercată în durere și în iubire căreia să nu îi urmeze un aleluia.

Subiectul meu este momentul? subiectul vieții mele. Mă străduiesc să fiu la înălțimea lui, mă divid de mii de ori în atâtea ori câte momente trec, fragmentară cum sunt și precare cum sunt momentele, nu-mi iau nici un angajament decât cu viața care se naște cu timpul și crește cu el; doar în timp există spațiu pentru mine.

Îți scriu cu toată ființa și simt un gust de ființă, iar gustul tău este abstract ca momentul. Și, de asemenea, pictez tablourile mele cu tot corpul și pe pânză fixează incorporalul, eu corp la corp cu mine însămi. Muzica nu se înțelege, se ascultă. Ascultă-mă, prin urmare, cu tot corpul tău. Când vei ajunge să mă citești te vei întreba de ce nu mă limitez la pictură și la expozițiile mele, dacă scriu grosolan și dezordonat. Pentru că acum simt nevoia de cuvinte și pentru mine e nou ce scriu fiindcă adevăratul meu cuvânt este intact până acum. Cuvântul este a patra dimensiune a mea.

Azi am terminat tabloul de care ți-am vorbit; linii rotunde care se întretaiesc cu trăsături fine și negre, și tu, care ai obiceiul de a vrea să știi de ce – nu mă interesează de ce, cauza este materia trecutului –, te vei întreba ce rost au trăsăturile negre și fine? se datorează aceluiași secret care mă face să scriu acum ca și cum ți-aș scrie ție, scriu rotund, încâlcit și călduț, dar uneori rece ca momentele răcoroase, apă de pârâu ce tremură mereu. Ce am pictat pe aceasta pânză este susceptibil de a fi exprimat în cuvinte? În aceeași măsură în care cuvântul mut poate fi implicat în sunetul muzical.

Îmi dau seama că nu ți-am spus niciodată cum ascult muzica; pun mâna ușor pe pick-up și mâna mea vibrează și transmite undele în tot corpul meu; așa aud electricitatea vibrației, substratul ultim în domeniul realității, și lumea tremură în mâinile mele.

Atunci înțeleg că vreau să fie al meu substratul vibrant al cuvântului repetat în cântul gregorian. Sunt conștientă că nu pot spune tot ce știu, o pot face numai pictând sau pronunțând silabe lipsite de sens. Și, dacă acum trebuie să folosesc cuvinte pentru tine, acestea trebuie să aibă un sens aproape exclusiv material, sunt în război cu vibrația ultimă. Ca să-ți spun care e substratul meu construiesc o frază cu cuvinte plămădite doar din momente-deja trecute. Citește deci invenția mea ca pe o vibrație pură fără alt sens decât cel al fiecărei silabe șuierătoare, citește ce urmează: „cu trecerea veacurilor am pierdut secretul Egiptului, când mă mișcam pe lung, pe lat și în înălțime datorită acțiunii energetice a electronilor, protonilor, neutronilor, în fascinația reprezentată de cuvânt și de umbra lui“. Ce ți-am scris acum este un desen electronic și nu are trecut, nici viitor; pur și simplu este.

Trebuie să-ți scriu și pentru că tu recoltezi cuvinte discursive, nu francheța picturii mele. Știu că frazele mele sunt brute, scriu cu prea multă iubire pentru ele și această iubire compensează greșelile, dar prea multă iubire dăunează muncii. Aceasta nu este o carte fiindcă o carte nu se scrie așa. Ce scriu este un unic climax? Zilele mele sunt doar un climax; trăiesc la margine.

Când scriu nu pot să produc ca atunci când pictez, când pregătesc artizanal o culoare. Dar încerc să-ți scriu cu tot corpul, să-ți trimit o săgeată care să se înfigă în punctul fraged și nevralgic al cuvântului. Corpul meu necunoscut îți spune: dinozauri, ihtiozauri și pleziozauri, doar cu sens auditiv, fără să devină, din pricina asta, paie uscate, ci umede. Nu pictez idei, pictez cel mai intangibil „pentru totdeauna“. Sau „pentru niciodată“, totuna e. În primul rând, pictez pictura. Și în primul rând

Îți scriu cu o scriitură dură. Vreau să văd cum pot să prind cu mâna cuvântul. Cuvântul este un obiect? Și storc sucul din aceste momente ca din fructe. Trebuie să mă destitui ca să ajung la miezul și la sămânța vieții. Momentul este sămânța vie.

Armonia secretă a dizarmoniei; nu vreau ceea ce este gata creat, ci ceea ce se creează încă în chip întortocheat. Cuvintele mele dezzechilibrate sunt luxul tăcerii mele. Scriu cu acrobatice și aeriene piruete, scriu fiindcă doresc profund să vorbesc. Cu toate că scrisul nu-mi oferă decât marea dimensiune a tăcerii.

Și, dacă spun „eu“, o fac pentru că nu îndrăznesc să spun „tu“, sau „noi“, sau „unul“. Sunt obligată să mă personalizez minimalizându-mă, dar sunt ești-tu.

Da, vreau cuvântul ultim, care este în același timp atât de primar încât se confundă deja cu partea intangibilă a realității. Îmi este teamă încă să mă îndepărtez de logică, pentru că alunec în instinctiv, și în direct, și în viitor; invenția de azi este singurul meu mijloc de a instaura viitorul. Și în viitor orice oră este marcată. Dar, cu toate acestea, de ce este rău să mă îndepărtez de logică? Am de-a face cu materia primă. Sunt în spatele a ceea ce rămâne în spatele gândului. Este inutilă voința mea de a mă clasifica; nu mă dau bătută și pur și simplu o șterg englezește, în genul pariez că nu mă prinzi. Mă aflu într-o stare foarte nouă și autentică, curioasă în fața ei însăși, atât de atractivă și personală încât nu o pot picta sau descrie. Seamănă cu unele clipe pe care le-am trăit cu tine, când te iubeam, dincolo de care nu pot înainta pentru că am ajuns la fundul clipelor. Este o stare de contact cu energia înconjurătoare și mă înfior. Un soi de armonie nebună, nebună. Știu că privirea mea este probabil cea a unei persoane primitive ce se dăruiește pe de-a-ntregul lumii, primitivă ca zeii care acceptă doar în mare binele și răul și nu vor să cunoască binele încâlcit în părul răului, rău care este binele.

Fixez momente neașteptate care aduc cu ele propria lor moarte și se nasc altele; fixez momentele de metamorfoză,

iar succesiunea și simultaneitatea lor sunt de o frumusețe nemaipomenită.

Acum se crapă de zi și zorile sunt de pâclă albă pe nisipul plajei. Atunci totul este al meu. De-abia mă ating de mâncare, nu vreau să mă trezesc dincolo de trezirea zilei. Cresc o dată cu ziua care, crescând, îmi ucide o anumită speranță vagă și mă obligă să privesc în față soarele tare. Se pornește vijelia și îmi împrăștie hârtiile. Aud acest vânt de strigăte, țipăt de pasăre spintecată în oblic zbor. Și eu aici mă oblig la severitatea unui limbaj încordat, mă oblig la goliciunea unui schelet alb lipsit de umori. Dar scheletul este lipsit de viață și cât timp trăiesc mă înfior toată. Nu voi ajunge la mutismul final. Și, din cât se pare, încă nu îl doresc.

Aceasta este viața văzută de viață. E posibil să nu aibă sens, dar este aceeași lipsă de sens pe care o are o venă ce pulsează.

Vreau să-ți scriu ca un om care învață. Fotografiez fiecare moment. Aprofundez cuvintele ca și cum aș picta, mai mult decât un obiect, umbra lui. Nu vreau să întreb de ce, poți întreba mereu de ce și poți rămâne în continuare fără răspuns; reușesc să mă dăruiesc așteptatei tăceri ce urmează după o întrebare fără răspuns? Chiar dacă ghicesc că undeva sau într-un timp oarecare există marele răspuns pentru mine.

Și după aceea voi ști cum să pictez și să scriu, după straniul, dar intimul răspuns. Ascultă-mă, ascultă tăcerea mea. Ce îți spun nu este niciodată ce îți spun, ci altceva. Captează acest altceva care-mi scapă și din care totuși trăiesc și mă aflu deasupra strălucitoare sale întunecimi. Un moment mă poartă pe nesimțite la altul și subiectul fără subiect se desfășoară fără plan, dar geometric, ca figurile ce se succed într-un caleidoscop.

Intru lent în darul pe care mi l-am făcut mie însămi, splendoare sfâșiată de cântul ultim ce pare a fi primul. Intru lent în scris cum am intrat în pictură. Este o lume haotică de liane, silabe, caprifoi, culori și cuvinte, pragul intrării în ancestrala cavernă care este uterul lumii și din care o să mă nasc.

Și, dacă pictez peșteri, adesea o fac pentru că ele sunt plonjonul meu în pământ, întunecoase, dar aureolate de lumină, iar eu, sânge al naturii; peșteri extravagante și primejdioase, talisman al pământului, unde se reunesc stalactite, fosile și pietre și unde își caută adăpost animalele care-și iubesc propria natură malefică. Peșterile sunt infernul meu. Peștera veșnic visătoare cu pâclele ei, amintire sau nostalgie? Uimitoare, înfricoșătoare, ezoterică, înverzită de nămolul vremii. Înăuntrul peșterii întunecoase sclipesc atârnați acei șoareci cu aripi în formă de cruce, liliecii. Văd păianjeni păroși și negri. Șoareci și șobolani aleargă speriați pe jos și pe pereți. Printre pietre, scorpionul. Raci, neschimbați din timpuri preistorice, prin morți și nașteri, ce ar părea fiare amenințătoare dacă ar avea dimensiunea unui om. Gândaci bătrâni se târăsc în întuneric. Și toate acestea sunt eu. Totul este încărcat de vis când pictez o peșteră sau o descriu; de afară vine grămada de cai sălbatici lovind pâclele cu copitele lor uscate, iar din loviturile copitelor bucuria se revarsă în scânteii; suntem aici împreună, peștera și eu, în timpul ce ne va putrezi.

Vreau să exprim în cuvinte, dar fără descriere existența peșterii pe care am pictat-o acum un timp, și nu știu cum. Numai repetând dulcea ei oroare, grotă terorii și a minunilor, loc al sufletelor rătăcitoare, iarnă și infern, substrat imprevizibil al răului aflat în interiorul unui pământ care nu este fertil. Strig peștera pe numele ei și ea începe să trăiască odată cu miasmele ei. Atunci mi-e frică de mine, căci știu să pictez groaza, eu, care sunt un animal de caverne vuitoare, și mă înăbuș fiindcă sunt cuvânt și totodată ecoul său.

Dar momentul-deja trecut este un licurici care se aprinde și se stinge. Prezentul este momentul în care pneul unui automobil în mare viteză abia atinge solul. Și partea pneului care încă nu l-a atins îl va atinge într-un viitor imediat care absoarbe momentul prezent și face din el trecut. Eu, vie și scânteietoare ca momentele, mă aprind și mă sting, mă aprind și mă sting, mă aprind și mă sting. Dar ceea ce captez

în mine simte, acum când este transpus pe hârtie, disperarea că s-ar putea ca vocabulele să ocupe mai multe momente decât privirea. Mai mult decât momentul, vreau curgerea lui.

Era nouă această curgere a mea, iar acum mă anunță că vine. Am curaj? Deocamdată am, pentru că vin din suferința îndepărtată, vin din infernul iubirii, dar acum m-am eliberat de tine. Vin de departe, dintr-o profundă ancestralitate. Eu, care vin din durerea de a trăi. Și n-o mai vreau. Vreau vibrația veseliei. Vreau neutralitatea lui Mozart. Dar vreau și inconsecvența. Libertate? este ultimul meu refugiu, m-am obligat să fiu liberă și o suport nu ca pe un dar, ci cu eroism; sunt în mod eroic liberă. Și vreau curgerea.

Nu e plăcut ce îți scriu. Nu fac confidențe. Mai degrabă mă metalizez. Nu sunt plăcută nici pentru tine, nici pentru mine, cuvântul meu explodează în spațiul zilei. Ce vei ști despre mine este umbra săgeții care s-a înfipt în țintă. Voi apuca în mod inutil numai o umbră care nu ocupă spațiu, și doar săgeata este cea care abia contează. Construiesc ceva în afara mea și a ta, aceasta este libertatea mea care conduce la moarte.

În acest moment-deja trecut mă învăluie o vagă dorință difuză de miracol și de mii de reflexe ale soarelui în apa ce țâșnește din fântâna unei grădini saturate de parfumuri, grădină și umbre pe care le inventez acum și care sunt modul concret de a vorbi în acest moment de viață al meu. Starea mea este grădina cu apa care curge. Când o descriu încerc să amestec cuvinte pentru ca timpul să se împlinească. Ce îți spun trebuie citit repede, ca atunci când privești.

Acum ziua e în plenitudinea ei și dintr-odată este din nou duminică în erupție neașteptată. Duminica este o zi de ecouri; calde, uscate, și peste tot zumzet de albine și viespi, ciripit de păsări și depărtarea loviturilor de ciocan ritmate, de unde vin ecurile duminicii? Eu care detest duminica fiindcă este găunoasă. Eu care vreau cel mai primordial lucru pentru că este fântâna generării – eu care am ambiția de a bea apă din izvorul fântânii –, eu, care sunt toate astea, sunt obligată din cauza

Totul pe lume a început cu un da. O moleculă a spus da altei molecule și s-a născut viața. Dar înainte de preistorie exista preistoria preistoriei și exista niciodată și exista da-ul. A existat întotdeauna. Nu știi ce, dar știi că universul nu a avut niciodată început.

Nu vă lăsați înșelați, obțin simplitatea cu mare efort.

Cât timp voi avea întrebări de pus și nu voi avea răspunsuri, voi continua să scriu. Cum să încep cu începutul, dacă lucrurile se întâmplă înainte de a se întâmpla? Dacă înainte de pre-preistorie existau deja monștrii apocaliptici? Dacă această istorie nu există, va ajunge să existe. Să te gândești este un act. Să simți este un fapt. Ambele, împreună, sunt eu care scriu ce scriu acum. Dumnezeu este lumea. Adevărul este întotdeauna un contact interior și inexplicabil. Viața mea cea mai autentică este de nerecunoscut, extrem de interioară, și nu există nici un cuvânt care să o denumească. Inima mea s-a golit de orice dorință și se reduce pur și simplu la ultima sau la prima ei bătaie. Durerea de măsele care pătrunde în această poveste ne-a fulgerat în adâncul gurii. Și așa cânt, tare și țipător, o melodie sincopată și stridentă – este propria mea durere, eu care duc în spate lumea și absența fericirii. Fericire? Niciodată n-am auzit un cuvânt mai smințit, inventat de femeile din nord-estul Braziliei care bănuie pe munții de-acolo.

Cum o să explic în continuare, această povestire va fi rezultatul unei viziuni graduale – de doi ani și jumătate

descopăr cu încetul cauzele. Este viziunea iminenței lui. De ce? Cine știe dacă voi afla mai târziu. Fiindcă scriu chiar în momentul de a fi citit. Dar nu încep cu sfârșitul care ar justifica începutul – așa cum se pare că face moartea cu viața – pentru că trebuie să înregistrez faptele anterioare.

Scriu în acest moment cu o anumită pudoare prealabilă fiindcă vă invadez cu o narațiune atât de externă și explicită. Din care între timp s-ar putea chiar, cine știe, să țâșnească sângele clocotitor și foarte viu al vieții, și apoi să se coaguleze în cuburi de gelatină tremurătoare. Va fi povestirea aceasta coagulul meu într-o bună zi? Habar n-am. Dacă este veridică – și e clar că povestirea este adevărată chiar dacă este născocită – și fiecare o va recunoaște în el însuși, fiindcă toți suntem unu și cine nu e sărac în materie de bani este sărac cu duhul sau în materie de nostalgie, pentru că îi lipsește un lucru mai prețios decât aurul; există oameni cărora le lipsește esențiala delicatețe.

Cum știi tot ce va urma și încă nu știi, dacă nu am trăit niciodată toate aceste întâmplări? Pentru că pe o stradă din Rio de Janeiro am surprins în aer, pe neașteptate, sentimentul de pierdere pe chipul unei fete din nord-est. Ca să nu mai spun și că mi-am petrecut copilăria în nord-est. Știu multe lucruri și pentru că trăiesc. Cine trăiește știe, chiar dacă nu știe că știe. Așa că dumneavoastră știți mai mult decât vă imaginați, dar faceți pe proștii.

Îmi propun să scriu ceva care să nu fie complex, chiar dacă voi fi obligat să folosesc cuvinte pe care voi le respingeți. Povestirea – am decis cu fals liber arbitru – va avea șapte personaje și eu sunt unul dintre cele mai importante, firește. Eu, Rodrigo S.M. Poveste veche aceasta, deoarece nu vreau să fiu modernist și să inventez expresii doar de dragul de a fi original. Așa că voi face o experiență împotriva obiceiurilor mele, voi scrie o narațiune cu început, mijloc și *gran finale* urmat de tăcere și de ploaia care cade.

Istorie externă și explicită, da, dar plină de taine, începând cu unul din titluri, „Cât despre viitor“, care este precedat de un punct final și urmat de alt punct final. Nu e vorba de un capriciu de-al meu; până la sfârșit s-ar putea să se înțeleagă necesitatea delimitării. (Nu văd deloc cu ochi buni acest sfârșit care, dacă sărăcia mea mi-o va permite, vreau să fie grandios.) Dacă în loc de punct ar fi urmat puncte de suspensie, titlul ar fi deschis unor posibile exerciții ale imaginației voastre, poate chiar nesănătoase și nemiloase. De acord, este adevărat că nici mie nu mi-e milă de personajul meu principal, fata din nord-est; vreau să fie o povestire rece. Eu însă am dreptul să fiu dureros de insensibil, rece, iar voi nu. Din toate aceste motive nu vă ofer o alternativă, nu e vorba de o narațiune, în primul rând este viață primară care respiră, respiră, respiră. Material poros, într-o bună zi voi trăi aici viața unei molecule cu posibila ei larmă de atomi. Ce scriu acum e mai mult decât o ficțiune, este obligația mea de a vorbi despre o fată, dintre mii ca ea. Este datoria mea, chiar dacă a-i dezvălui viața este *ars minor*.

Pentru că are dreptul la strigăt.

Și-atunci eu strig.

Strigăt pur care nu cere de pomană. Știu că există fete care își vând trupul, singurul lor bun real, în schimbul unei mese bune, în locul unui sandviș cu mortadella. Dar persoana despre care vă voi vorbi încă nu are un corp de vândut, nimeni nu o iubește, este virgină și inofensivă, nu-i trebuie nimănui. De altfel – și descopăr asta acum – nici eu nu-i trebuesc nimănui, până și ce scriu ar putea fi scris de altcineva. De alt scriitor, da, dar ar trebuie să fie bărbat, fiindcă o femeie scriitoare poate lăcrima prostii.

Ca fata din nord-est există mii de fete împrăștiate prin cocioabe, fără pat și dormitor, lucrând în spatele tejghelelor până la epuizare. Nici măcar nu-și dau seama că pot fi înlocuite și că, prin urmare, ar putea la fel de bine să existe sau